

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024—2029 (E 58/2023 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle 22.3.2023 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Sarita Friman, valtioneuvoston kanslia
- johtaja Mia Hurttu, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Seija Jalkanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Terhi Heinilä, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääsihteeri Taina Riski, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- EU-asioiden päällikkö Ulla Karvo, Suomen Kuntaliitto
- vaikuttamisen päällikkö Anniina Vainio, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Pekka Ristelä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Maria Häggman, STTK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth, oikeusministeriö
- Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan lausunto TyVL 1/2024 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

E-kirjeellä määritellään valtioneuvoston avaintavoitteet seuraavalle EU-vaalikaudelle 2024—2029. Lisäksi vuosittain laaditaan konkreettinen EU-vaikuttamisstrategia Suomen edun kannalta keskeisistä EU-kysymyksistä.

Eurooppa-neuvosto hyväksyy Euroopan parlamentin vaalien (6.—9.6.2024) jälkeen strategisen ohjelman, jossa määritetään EU:n prioriteetit uudelle viisivuotiskaudelle ja joka toimii ohjeistuksena komission tulevalle puheenjohtajalle.

Valtioneuvoston kanta

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö.

Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, raketavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Suomi vaikuttaa aktiivisesti Eurooppa-neuvostossa kesällä 2024 hyväksyttävän unionin strategisen agendan sisältöön sekä ennakkovai-
kuttaa tulevan komission ohjelmaan alla olevien linjausten mukaisesti.

Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jä-senvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta.

On tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatke-taan. Oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeus-valtioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Erityisen tärkeää Suomelle on se, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittami-
seen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.

Suomi edistää pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa. Suomi tukee EU:n liittymistä Eu-roopan ihmisoikeussopimukseen. Liittyminen vahvistaisi unionin perustana olevia keskeisiä ar-voja ja yhdenmukaistaisi perusoikeuksien suojaa Euroopassa.

Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroo-pan strategisen kilpailukyvyyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi kat-soo, että tulevilla EU:n monivuotisella rahoituskehyksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopis-teiden toteutumista. Rahoituskehysten kokonaistasotaso tulee kuitenkin säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Valiokunnan lausunto TyVL 1/2024 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Eurooppa-neuvosto hyväksyy Euroopan parlamentin vaalien (6.—9.6.2024) jälkeen strategisen ohjelman, jossa määritetään EU:n prioriteetit uudelle viisivuotiskaudelle. Valtioneuvoston selvityksessä (E 58/2023 vp) määritellään Suomen avaintavoitteet kyseiselle EU-vaalikaudelle 2024—2029. Avaintavoitteet toimivat keskeisenä välineenä osallistuttaessa Eurooppa-neuvoston strategisen ohjelman laadintaan sekä ennakkovaikuttamisessa loppuvuodesta 2024 toimintansa aloittavan komission ohjelmaan.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan EU-vaikuttamista ja ennakkovaikuttamista tehostetaan ja kannanmuodostamista nopeutetaan. Kerran vaalikaudessa annettavasta EU-selonteosta siirrytään jatkuvaan strategisten prioriteettien määrittämiseen, vaikuttamiseen ja seurantaan. Kauden 2024—2029 avaintavoitteiden määrittelyä varten ministeriöt ovat identifioineet omalta sektoriltaan hallitusohjelman EU-prioriteettien mukaisesti merkittäviä aloitteita tai asiakokonaisuuksia, joiden sisältöön ja suuntaan on tärkeä vaikuttaa ennakolta.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy siihen, että Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, rakentavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Valiokunta painottaa jatkuvan vaikuttamisen merkitystä konkreettisten tavoitteiden onnistumisen varmistamiseksi. Lausunnossaan valiokunta tarkastelee Suomen avaintavoitteita oman toimialansa osalta jäljempänä esitettävien huomioiden.

Tasa-arvo

Valtioneuvoston selvityksessä todetaan demokratian, oikeusvaltioperiaatteen sekä perus- ja ihmisoikeuksien olevan unionin kaiken toiminnan perusta. Valtioneuvoston kannan mukaisesti on tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Lisäksi korostetaan Suomen edistävän pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa ja tukevan EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Liittymisen todetaan vahvistavan unionin perustana olevia keskeisiä arvoja ja yhdenmukaistavan perusoikeuksien suojaa Euroopassa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta korostaa, että Euroopan unionilla on merkittävä rooli sukupuolten tasa-arvon, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvien oikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämisessä. Tasa-arvo on keskeinen osa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloutta. Demokratia, oikeusvaltioperiaate ja perus- ja ihmisoikeudet eivät voi toteutua ilman tasa-arvoa eikä tasa-arvo ilman niitä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi puolustaa ja edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta EU:ssa. Valiokunta kannattaa valtioneuvoston selvityksen mukaisesti sukupuolten tasa-arvon edistämistä pitkäjänteisesti EU:ssa, mutta huomauttaa kuitenkin samalla, että selvityksestä olisi voinut käydä selkeämmin ilmi, mitkä Suomen tavoitteet ovat sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi EU:ssa.

Valiokunnan lausunto TyVL 1/2024 vp

Valiokunta kiinnittää avaintavoitteiden osalta huomiota siihen, että digitaalisen siirtymän vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ovat moninaiset. Digitaalinen murros tarjoaa mahdollisuuksia, jotka voivat edistää sukupuolten tasa-arvoa, mutta digitalisaatioon liittyy myös merkittäviä riskejä sukupuolten tasa-arvolle. Digitaalisten ratkaisujen tulee hyödyttää eri sukupuolia, ja sen kehityksessä on huomioitava sukupuolten tasa-arvon eri näkökulmat. Esimerkiksi työelämään kohdistuvat digitaaliset murrokset vaikuttavat eri tavalla eri sukupuoliin työelämän voimakkaan sukupuolittaisen jakautumisen vuoksi.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä selvityksessä käsiteltyä kokonaisturvallisuuden lisäämistä. Turvallisuuspolitiikassa on puolustuksen lisäksi tärkeä huomioida talous, ympäristö ja sosiaalinen hyvinvointi. Kansainvälistä ja kansallista turvallisuusympäristön muutosta koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun onkin hyvä ottaa mukaan myös tasa-arvonäkökulma. Turvallisuusuhkien kohdistuessa eri tavoin eri väestöryhmiin on eri sukupuolten huomioiminen ja merkityksellinen osallistuminen keskusteluun ja päätöksentekoon olennaista.

Strateginen kilpailukyky

Valtioneuvoston selvityksen mukaan keskeisiä kilpailukyky politiikan painotuksia ovat riippuvuuksien uudelleenarviointi sekä vastaaminen kovenevaan globaaliin kilpailuun investoinneista, osaavasta työvoimasta, teknologisesta johtajuudesta ja raaka-aineista. EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä Suomen tavoitetta, että nykyisistä tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan mahdollisimman nopeasti, ja tukee selvityksessä esitettyä kantaa, ettei uusille valtiontukijoustoille ole tarvetta. Valiokunta korostaa teknologianeutraalia lähestymistapaa.

Valiokunta korostaa, että sisämarkkinoiden toimivuutta on vahvistettava tukemalla oikeudenmukaista kilpailua. Reilujen sisämarkkinoiden kehittämiseksi on tärkeää edistää EU-kansalaisten sosiaalisia oikeuksia sekä yhteistä työelämän ja tasa-arvon vähimmäislainsäädäntöä, jonka noudattamisen valvontaan tulee olla riittävän tehokkaat työkalut. Siten voidaan varmistaa kansalaisten tuki sisämarkkinoille sekä ehkäistä työelämän laadun heikentämisen ja työntekijöiden oikeuksien polkemisen kautta syntyviä kilpailuvääristymiä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työelämän kehittämistä jatketaan vahvistamalla työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua EU-tasolla. Yhteisiä sääntöjä ja avoimuutta tarvitaan esimerkiksi alustatalouteen, ja sääntelyn kehitystarpeita liittyy myös esimerkiksi tekoälyn ja algoritmien vaikutukseen työelämään.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyn huomautuksen valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto TyVL 1/2024 vp

Helsingissä 21.3.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Tere Sammallahti kok
varajäsen Kim Berg sd
varajäsen Mia Laiho kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan lausunto TyVL 1/2024 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Yhdymme työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan esittämään lausuntoon seuraavin täydennyksin. Valtioneuvoston kanta on kaiken kaikkiaan ohut, yleispiirteinen vaatimuslista ilman selkeitä ratkaisuja. Valtioneuvoston avaintavoitteista on kokonaan unohtunut työelämänäkökulma, jota valiokunnan lausunto ja tämä eriävä mielipide täydentää. Yhdymme työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan esittämään lausuntoon seuraavin täydennyksin.

Strateginen kilpailukyky

Kilpailukyky edellyttää myös hyvinvoivia työntekijöitä. Suojaa työelämän psykososiaalista kuormitusta vastaan on kehitettävä myös Euroopan tasolla, sillä se vaikuttaa työssäjaksamiseen, työkyvyn ylläpitämiseen sekä heikentää ja vähentää työn tuottavuutta. Etätyödirektiivin avulla on varmistettava muun muassa työntekijöiden oikeus olla tavoittamattomissa. Myös psykososiaaliin riskeihin puuttuvia ratkaisuja on edistettävä.

Yhtäläisesti on panostettava työvoiman hyväksikäytön torjuntaan. EU:n ei tule sallia kilpailua työehtojen polkemisella, vaan työntekijöiden oikeudet tulee turvata kansalaisuudesta ja lupastuksesta huolimatta. Esimerkiksi työntekijöiden ryhmäkanneoikeuden edistäminen on aito askel kohti reilumpaa työelämää. Tukipolitiikassa työntekijöiden oikeuksien laiminlyönnistä tulee seurata sanktioita.

Eurooppa tarvitsee talouskasvua ja investointeja. Liiallisen talouskuriajattelun paluu EU:n politiikkaan vaarantaa talouskasvun sekä riittävät investoinnit. Tämä tulee vaikuttamaan muun muassa vihreän siirtymän etenemiseen. Yritysten kilpailukykyyn ja investointihalukkuuteen vaikuttaa olennaisesti se, että osaavaa työvoimaa on saatavilla.

Euroopassa tarvitaan myös työperäistä maahanmuuttoa. Jokainen EU-maa on riippuvainen osaavan työvoiman saatavuudesta. Työperäisen maahanmuuton edistämisen kansallisia toimia voidaan tukea yhteisillä EU-tason toimilla. Hallituksen kannassa olisi huomioitava, että Suomi edistää myös sopivia EU-tason ratkaisuja kansainvälisessä rekrytoinnissa. Yhteistyön tekeminen hyödyttää kaikkia osaamispulan kanssa kamppailevia EU-maita keskinäisen kilpailun sijasta.

Koronapandemian aiheuttamasta poikkeustilasta alkoi muutos EU:n valtiotukipolitiikassa, ja Euroopassa on ajaututtu tilanteeseen, jossa jäsenmaat kilpailevat investoinneista myös keskenään valtiontuilla. Tilanne on ongelmallinen ja haitallinen Suomen taloudelle, joka on pieni ja vientivetoinen. Ei ole realistista odottaa, että valtiotuilla kilpailemisesta päästäisiin eroon nopeasti. Suomen tulisi luoda aktiivisesti reitti, jolla luottamusta markkinoiden toimintaan palautetaan, sekä pitkällä aikavälillä Suomen tavoitteena olisi hyvä olla se, että valtiontuista ja erilaisesta hintojen sääntelystä voitaisiin EU:ssa luopua. EU:n yhteiset vihreän siirtymän rahoitusvälineet, kuten innovaatorahasto, tai vastaavat erityisesti siirtymän kannalta keskeisiin hankkeisiin keskittyvät rahoitusvälineet ovat tarpeellisia myös ensi kaudella.

**Valiokunnan lausunto TyVL 1/2024 vp
Eriävä mielipide**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta lausuntonaan ilmoittaa, että se edellyttää valtioneuvoston vaikuttavan tulevan komission työohjelmaan edellä perusteluissa kuvatulla tavalla.

Helsingissä 21.3.2024

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Kim Berg sd
Aino-Kaisa Pekonen vas
Fatim Diarra vihr